

Львівський державний університет
внутрішніх справ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Збірник тез
Міжнародної науково-практичної
конференції

5 листопада 2021 року

Львів

УДК 343.43
Т 33

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного
університету внутрішніх справ
(протокол від 28 листопада 2021 року № 3)

Упорядники:
Г. Я. Савчин, кандидат юридичних наук;
У. О. Цмоць

Теорія та практика протидії злочинності у сучасних
Т 33 умовах : збірник тез Міжнародної науково-практичної
конференції (5 листопада 2021 року) / упор.: Г. Я. Савчин,
У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2021. 172 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників Міжнародної
науково-практичної конференції «Теорія та практика протидії
злочинності у сучасних умовах», яка відбулася 5 листопада 2021
року у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за
достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного
матеріалу покладається на авторів.

УДК 343.43

Окрім того, у Республіці Вірменія діє військова поліція в системі державного уповноваженого органу в галузі захисту Республіки Вірменія та бере участь у захисті Республіки Вірменія – в якості окремого військового з'єднання. Військова поліція, відповідно до закону, наділена правом здійснювати оперативно-розшукову діяльність та дізнання у Збройних силах у справах про військові злочини, а також у справах про діяння, вчинені на території військової частини, або скоєних військовослужбовцям строкової служби. Дізнання, пов'язане зі злочинами за участю військовослужбовців, скоєних за межами територій військових частин, інших військових формувань, спільно з Поліцією Республіки Вірменія. Органом дізнання також є і командири військових частин та керівники військових установ.

На нашу думку інформація про діяльність військової юстиції Азербайджану та Вірменії в умовах збройного конфлікту є вкрай цікавою для вивчення та аналізу ефективності виконання функцій органів військової юстиції воюючих сторін при існуючій структурі, а також складнощів, що виникали при досудовому розслідуванні в умовах військового конфлікту.

Отже, для створення дієвої моделі військової юстиції в Україні безумовно необхідним буде використання багаторічного позитивного досвіду функціонування таких органів іноземних держав, однак така екстраполяція у вітчизняний правовий простір унікальних позитивних практик іноземних країн має відбуватися з урахуванням автентичності національної правової системи та відповідати реальним умовам сьогодення.

Вознюк А. А.,

завідувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту № 1,
доктор юридичних наук, професор
(*Національна академія внутрішніх справ*)

ЗЛОЧИННА СПІЛЬНОТА ЯК ФОРМА СПІВУЧАСТІ

27 червня 2020 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою»)» від 4 червня 2020 р. Він вніс суттєві зміни до КК України, що стосувалися учасників організованих злочинних об'єднань. Зокрема, ст. 255 КК України доповнено частиною четвертою такого змісту:

«Створення злочинної спільноти, тобто об'єднання двох чи більше злочинних організацій, керівництво такою спільнотою» – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна». Внаслідок введення до закону про кримінальну відповідальність злочинної спільноти змінилася система норм, що входять до інституту співучасті, та виникла потреба з'ясуванні питання про кримінально-правову природу цього злочинного об'єднання та його місце серед форм співучасті з метою правильного застосування відповідних положень КК України.

Злочинна спільнота як своєрідна «кримінальна надорганізація» – це, з огляду на законодавчу вказівку (ч. 4 ст. 255 КК України), об'єднання двох чи більше злочинних організацій.

Для доведення наявності злочинної спільноти необхідно встановити кримінально-правові ознаки двох чи більше злочинних організацій (кожної окремо взятої), а потім додаткову ознаку – факт їх (організацій) об'єднання. Про об'єднання злочинних організацій може свідчити: 1) встановлення єдиного керівництва злочинної спільноти, яке можуть здійснювати як одна, так і декілька осіб; 2) спільне планування або безпосереднє вчинення злочинів учасниками злочинних організацій, що входять до злочинної спільноти. Для доказування об'єднання злочинних організацій слід встановити його спосіб, причини, обставини [1, с. 19].

Кримінально-правові ознаки злочину, вчиненого злочинною спільнотою, не визначені у ст. 28 КК України, а тому виникає закономірне питання про кримінально-правову природу цього злочинного об'єднання. Аналіз ч. 4 ст. 255 КК України свідчить про те, що злочинна спільнота – одна з форм співучасті у злочині. З огляду на сучасну неузгодженість ст. 28 та ч. 4 ст. 255 КК України можна зробити висновок, що злочинна спільнота є самостійною формою співучасті, поряд з тими, що передбачені ст. 28, 143, 181, 257, 258-3, 260, 392 КК України.

Важливо звернути увагу на доцільність доповнення КК України положенням про злочинну спільноту. Видається, що єдина користь із такого кроку законодавця – це можливість призначення більш суворого покарання, оскільки санкція ч. 4 ст. 255 КК України містить покарання у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна. Аналогічні дії (йдеться про створення та керівництво) щодо злочинної організації караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна. З огляду на практику призначення покарання для учасників злочинних організацій,

важливе значення має нижня межа позбавлення волі у зазначених санкціях, оскільки для цих суб'єктів досить часто покарання призначається у мінімальних межах, а в певних випадках – нижче нижчої межі⁸. Нижня межа санкції ч. 1 ст. 255 КК України відрізняється від нижньої межі санкції ч. 4 ст. 255 КК України на 3 роки. Водночас як мінімальна межа санкції ч. 1 ст. 255 КК України (7 років позбавлення волі), так і мінімальна межа ч. 4 ст. 255 КК України (10 років позбавлення волі) фактично не дозволяють застосувати звільнення від покарання з випробуванням, якщо звісно не буде призначене покарання із застосуванням ч. 1 ст. 69 КК України або ч. 5 ст. 65 КК України.

Аналіз кримінально-правових ознак цієї форми співучасті, а також предмету доказування у кримінальних провадженнях щодо створення цього злочинного об'єднання чи керівництва ним дає підстави стверджувати, що пропозиція щодо введення нової форми співучасті є не просто необґрунтованою, а навіть шкідливою.

По-перше, органам досудового розслідування необхідно буде довести кримінально-правові ознаки кожної окремо взятої злочинної організації, а потім додаткову ознаку – факт об'єднання злочинних організацій. За таких обставин правоохоронці замість того, щоб припинити діяльність першої злочинної організації відразу після завершення її документування, здійснити якомога швидше розслідування відповідного кримінального провадження (яке на практиці як правило навпаки занадто тривале) та передачу його до суду, повинні будуть «притримувати» відповідні матеріали розслідування, поки не буде задокументована друга злочинна організація та факт її об'єднання з першою. За таких обставин терміни розслідування кримінальних проваджень будуть

⁸ Дослідження судової практики призначення покарання учасникам злочинних організацій, які були засуджені протягом 2007–2016 рр. ще за старою редакцією ст. 255 КК України, свідчить про те, що призначення покарання для 41,3 % осіб відбувалося із застосуванням ч. 1 ст. 69 КК України, а 45,6 % засуджених одержало позбавлення волі в мінімальній межі санкції (строком на 5 років). Тобто 86,9 % учасникам злочинної організації позбавлення волі призначено в максимально можливій мінімальній межі санкції та нижче такої межі. Отже, лише 13,1 % засуджених за вчинення злочинів, передбачених ст. 255 КК України, одержали покарання не в максимально можливій його мінімальній межі, закріпленій у санкції цієї статті. У результаті засудження учасників злочинних організацій за сукупністю злочинів у 57,8% випадків строк позбавлення волі також не перевищує 5 років, тобто відповідає мінімальним межам санкції [2, с. 747, 907–908].

ще довгими, а сторона захисту матиме ще більше можливостей затягнути процес досудового розслідування. Водночас правоохоронні органи не в повній мірі виконуватимуть функцію запобігання кримінальним правопорушенням (в аспекті несвоєчасного, мабуть «запізнілого» реагування на факти кримінально протиправної діяльності). Фактично доказування злочинної спільноти – це «зайва робота» для правоохоронців.

По-друге, очевидно, що будуть виникати проблеми з кваліфікацією дій учасників злочинної спільноти, адже у ст. 255 КК України відсутня така форма об'єктивної сторони як участь у злочинній спільноті. Слід звернути увагу й на те, що об'єднання злочинних організацій може бути як тимчасовим, так і постійним, що також може вносити певні корективи у кваліфікацію. Якщо учасники злочинних організацій об'єднуються назавжди, то як кваліфікувати їх дії – як вчиненні у складі злочинної організації чи злочинної спільноти?

Наявність таких проблем підтверджують логічні міркування вчених. О. О. Кваша припускає, що об'єднання двох чи більше злочинних організацій означає лише їх злиття в одну, більш розгалужену, з більшою кількістю структурних частин злочинну організацію. Поєднуючи два тотожних складових елемента, ми не отримуємо нову якість [3, с. 46]. Фактично злочинна спільнота – це злочинна організація, якій характерна складна ієрархічна структура. Натомість злочинна організація з введенням до КК України злочинної спільноти перетворилася на організоване злочинне об'єднання з найбільш простою ієрархічною структурою.

В. Речицький слушно зазначає, що оновлена редакція ст. 255 КК України не дає відповіді на запитання про те, чи втрачає «злочинна організація», яка разом з іншими увійшла до складу «злочинної спільноти», свій колишній юридичний і організаційний статус. Якби за таких обставин статус «злочинної організації» втрачався, то більшість її учасників перетворилися б на звільнених від кримінальної відповідальності неофітів «злочинної спільноти». Адже кримінальної відповідальності просто за участь у «злочинній спільноті» не передбачено. Але якщо статус «злочинної організації» при входженні її до «злочинної спільноти» залишається незмінним, то що передбачає КК України для тих, хто після об'єднання двох і більше «злочинних організацій» вийшов зі складу своєї злочинної організації й перейшов під пряме підпорядкування керівникам «злочинної спільноти»? Аналогічне запитання може виникнути також у випадку безпосереднього входження до складу «злочинної спільноти» нових учасників

на індивідуальній основі. Якщо жодна з організацій-засновників «злочинної спільноти» не погодиться включити їх до свого складу, то чи підлягатимуть вони кримінальній відповідальності через пряме членство у «злочинній спільноті»? Адже частина четверта оновленої ст. 255 КК України передбачає кримінальну відповідальність лише за «створення» «злочинної спільноти» та «керівництво» нею [4].

Фахівці Головного юридичного управління Верховної ради України слушно звертають увагу на те, що проектом не вносяться зміни до статті 28 КК, які дозволяли б сформулювати уявлення про спільність діяльності учасників злочинної спільноти (наприклад, спрямованість їх умислу на вчинення певного злочину; єдність наміру всіх співучасників вчинити одне й те саме кримінальне правопорушення тощо). Такий законодавчий підхід не дає змоги належним чином провести відмежування таких суміжних форм співучасті, як «злочинна організація» та «злочинна спільнота» [5].

По-третє, недоліком нормативного формулювання досліджуваного злочинного об'єднання є з-поміж іншого неврахування тієї обставини, що до складу злочинної спільноти можуть входити й організовані групи. Варто погодитися з М. В. Фоменко, що викликає сумнів, чому основою створення злочинної спільноти постають тільки злочинні організації. Адже в міжнародно-правових актах, які ратифіковані Україною (наприклад, Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності) йдеться саме про організовану злочинну групу та структурно оформлену групу, які за змістовними характеристиками свідчать про високий ступінь суспільної небезпеки. Для прикладу, кримінальні кодекси РФ, Молдови передбачають створення злочинної спільноти шляхом об'єднання злочинних (організованих) груп або структурованою організованою групою (КК РФ). І це далеко не єдиний приклад такого підходу у розумінні аналізованого явища у законодавствах країн європейського простору [6, с. 270].

По-четверте, у КК України й так багато норм, які створюють невиправдану конкуренцію, а в подальшому формується різна практика кримінально-правової оцінки одних і тих же діянь. В якості прикладу можна назвати кваліфікацію діянь учасників «ДНР» та «ЛНР», а також осіб, які їм сприяють, яка відбувається за ст. 255, 256, 258-3, 260 КК України. Ні теоретики, ні практики не можуть виробити єдиних підходів до ідентифікації цих злочинних об'єднань, а введення злочинної спільноти лише ще більше заплуває практику.

По-п'яте, і саме головне можна прогнозувати, що такі об'єднання якщо і виявлятимуть, то не більше 1–2 у рік. Водночас вироків варто очікувати ще менше, тобто не більше одного на декілька років [7, с. 180].

Таким чином, наявних у КК України форм співучасті цілком достатньо для ефективної диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань. Вони повністю охоплюють усі можливі форми існування злочинних об'єднань, а введення нових – є зайвим навантаженням як на закон про кримінальну відповідальність, так і на роботу органів кримінальної юстиції.

Список використаних джерел

1. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України) : науково-практичний коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. 130 с.

2. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них: монографія. Київ: ФОРМ МАСЛАКОВ, 2018. 928 с.

3. Кваша О. О. Злочинна спільнота: критичний погляд на новелу Кримінального кодексу України. *Українська модель кримінальної юстиції: блимаючи задзеркаллям. VI (XIX) Львівський форум кримінальної юстиції*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Львів, 17–18 верес. 2020 р.). Львів: ЛьВДУВС, 2020. С. 45–48.

4. Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22.07.2020). Харківська правозахисна група. *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khrpg.org/1595421303>.

5. Зауваження Головного юридичного управління до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (реєстраційний № 2513). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10.

6. Фоменко М. Ф. Створення злочинної спільноти як новела кримінального закону України: проблеми теоретичного та прикладного характеру (ч. 4 ст. 255 КК). *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінологічної асоціації України, проф. Т. А. Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 269–271.

7. Вознюк А. Протидія організованій злочинності в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 176–194. <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2020.1.18>.

**Список тез учасників
Міжнародної науково-практичної конференції
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

5 листопада 2021 року

Акімов М. О. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ З ТВАРИНАМИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО СТ. 299 КК УКРАЇНИ.....	6
Ангеленюк А.-М. Ю. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ЯК СКЛАДОВА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	10
Басиста І. В. ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ОСКАРЖЕННЯ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ПОТЕРПЛИМ, ЙОГО ЗАКОННИМ ПРЕДСТАВНИКОМ, ПРЕДСТАВНИКОМ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО СКАСУВАННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ.....	13
Беленок В. П. ЛАТЕНТНІСТЬ ПОГРОЗ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	20
Бурак М. В., Шевчук О. Ю. ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ РОЗБОЇВ.....	24
Васюк С. В. ВІДДІЛ СЛУЖБИ «102» ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ.....	28
Вдовитченко В. О., Луців М. З. ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ВИКОРИСТАННЯ ВІРМЕНО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОГО ДОСВІДУ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	32
Вознюк А. А. ЗЛОЧИННА СПІЛЬНОТА ЯК ФОРМА СПІВУЧАСТІ.....	38

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Збірник тез
Міжнародної науково-практичної
конференції

5 листопада 2021 року

Тези опубліковано в авторській редакції

Макетування *Галина Шушняк*

Друк *Іван Хоминець*

Підписано до друку 19.10.2021 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 10,0.
Тираж 100 прим. Зам № 78-21.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.